

АВТОРСКА СПРАВКА

За приносния характер на трудовете

**На гл. ас. д-р Елка Дограмаджиева, представени в конкурса за доцент,
обявен в ДВ бр. 69 от 06. 08. 2013 г.**

Научните приноси, съдържащи се в представените за рецензиране публикации, попадат в три основни тематични направления: 1) Териториални изследвания на туристическото развитие на различни равнища, ориентирани към управлението на туризма на ниво дестинация; 2) Развитие и маркетинг на туристически продукти и атракции; 3) Туристическа политика и планиране.

Номерацията на публикациите, от които са изведени приносите, следва номерацията в списъка на публикациите, представени за участие в конкурса.

1. Териториални изследвания на туристическото развитие на различни равнища, ориентирани към управлението на туризма на ниво дестинация

Осъществени са голям брой проучвания и анализи на туристическото развитие или на отделни елементи на териториалната система на туризма на местно, регионално и национално равнище, както и две наднационални сравнения [3.7 и 4.6]. В много от тях се лансира идеята за необходимостта и възможността за съчетаване на традиционните териториални изследвания на туризма, типични за географията, с проучвания на пазара и на ключови участници в туристическото развитие, като на база на получените резултати се дават насоки за туристическата политика и маркетинга на туристическите дестинации от различен ранг.

Част от разработките се основават изцяло или предимно на официални статистически данни, като демонстрират възможностите за пълноценно използване на туристическата статистика, при внимателно отчитане на нейните слабости и ограничения. Такъв подход е приложен по-специално при проучвания с голям териториален и времеви обхват, в които се използва широк набор от показатели за проследяване на дългосрочни и средносрочни тенденции на туристическото предлагане, туристическото търсене и ефективността на туризма [3.1, 3.3, 3.5, 3.7, 4.5, 4.12] и за сравнителен анализ на различни пространствени равнища – туристически центрове, общини, области, държави [3.1, 3.5, 3.7, 3.9, 4.11, 4.12, 4.16].

Други разработки се основават изцяло или предимно на лично осъществени емпирични проучвания. Те в голяма степен запълват дефицитите на официалната статистика, като осигуряват актуална и надеждна информация за различни аспекти на туристическото развитие на местно ниво – както за малки дестинации (Долен, Лещен, Ковачевица), в които проблемът с информационното осигуряване е особено остър [3.2, 3.11], така и за по-големи дестинации със значимо присъствие в националната система на туризма като София [3.12, 4.1, 4.2, 4.3, 5.1, 5.3] и Казанлък [3.13, 4.17]. Наред с набавянето на липсващи количествени данни за туризма на местно ниво, осъществените емпирични проучвания дават ценна информация за мненията, оценките, нагласите, очакванията и намеренията на основните субекти на местното туристическо развитие - главно хотелиери, но също ресторантьори, туристически посредници, представители на общинските администрации, на културните и религиозните институции [3.2, 3.11, 3.12, 4.2, 4.15, 5.1, 5.3].

В редица публикации се акцентира върху комбинираното използване на разнообразни източници на информация, в т.ч. официална статистика, първични данни от теренни проучвания, вторични данни от социологически и маркетингови проучвания и др. [3.2, 3.3, 4.1, 4.5, 4.6, 4.13, 5.1].

Специално са коментирани установените разминавания и противоречия в наличната информация, като се подчертава необходимостта различните източници да бъдат внимателно преценявани и използвани в съчетание, за да се избегне даването на едностранчиви оценки.

Конкретните резултати от работата в това тематично направление включват:

Осъществено е емпирично проучване на настанителната база и заведенията за хранене в община Казанлък, въз основа на което е предложена система за мониторинг на предлагането и търсенето и на социално-икономическите влияния на тези дейности в общината [3.13, 4.17]. Тази система за мониторинг може да се приложи и в други общини на страната.

Осъществени са анкетни проучвания на настанителния сектор и ключовите участници в развитието на София като туристическа дестинация [5.1, 5.3, 3.12, 4.1, 4.2, 4.3]. Очертани са проблемите и тенденциите, свързани със състоянието и териториалните различия в нивото на инфраструктурата, транспортното обслужване, туристическото предлагане, търсенето и основните резултати от туристическата дейност (по-специално в настанителния сектор).

Разработен е цялостен модел за проучване на туристическото развитие и управлението на туризма на местно ниво. Моделът е приложен чрез сравнителен анализ на селата Долен, Лещен и Ковачевица по широк набор от характеристики, свързани с условията и ресурсите за развитие на туризма, наличното предлагане и търсене, ефективността на туризма и установените бизнес практики [3.2, 3.11].

Анализирани са резултатите от национално анкетно проучване на общините в България, въз основа на които е очертана национално представителна картина на проявлението на влиянията на туризма през погледа на местните администрации, като са взети предвид и различията между общините по степен на туристическо развитие [4.15].

Извършени са детайлни количествени анализи на туристическото развитие на регионално ниво – изследвани са дългосрочните тенденции на туристическото търсене в област Смолян [3.1], както и промените в предлагането, търсенето и ефективността на туризма в Източните Родопи [3.5]. По данни на официалната статистика са анализирани голям брой показатели за териториалното разпределение, динамиката и структурните характеристики на настанителната база и туристическите потоци, в т.ч. особеностите на вътрешния и международния пазар.

Направен е ретроспективен анализ на планинския туризъм в България и е оценено съвременното му място в националната система на туризма; анализирани са териториалните различия по основни количествени параметри на предлагането, търсенето и ефективността; изведени са положителните и отрицателните тенденции в развитието на планинския туризъм и са очертани насоки за преодоляване на съществуващите проблеми [3.9, 4.16].

Осъществена е поредица от актуални проучвания на пътуванията на българите, основани на максимално широк набор от източници на информация и методи за анализ, които до голяма степен са реакция на настъпилите в следствие на кризата промени и необходимостта от отразяване на нови данни. Основните акценти са идентифицирането на дългосрочните и краткосрочните тенденции в обема и характеристиките на пътуванията на българите [2.1, 3.3, 4.5]; тяхното териториално насочване – вътре в страната и към други държави, и връзката между вътрешния и изходящия туризъм [3.3, 4.5, 4.12]; сравнението на България със страните от ЕС по значителен брой характеристики на пътуванията и намеренията за пътуване [4.6]; предимствата на българския пазар за родната туристическа индустрия и балансиращата роля на вътрешния туризъм за националната система на туризма [2.1, 3.3]. Важен момент в повечето от тези изследвания е цялостното разглеждане на пътуванията на българите (националния туризъм) като алтернатива на доминиращото до момента отделно третиране на вътрешния и на изходящия (пасивния) туризъм.

Направен е дългосрочен сравнителен анализ на хотелите в България и Румъния [3.7]. Специален акцент е поставен върху динамичните промени в двете страни, настъпили в периода на преход към пазарна икономика, като различията в предлагането, търсенето и ефективността на хотелската индустрия се разглеждат в контекста на специфичните условия на развитие в двете страни.

Основните приноси в това тематично направление мога да се сведат до:

- Разработване и прилагане на отделни инструменти и цялостни методики за емпирично проучване и наблюдение на различни аспекти на местното туристическо развитие за целите на управлението на ниво дестинация, в т.ч. проучване на предприемачите в туризма [3.2, 3.11, 3.12, 3.13, 4.17, 5.1, 5.3], общинските администрации [4.15] и други ключови субекти на местното туристическо развитие [4.3, 5.3], както и максимално опростена (лесна за прилагане) система от индикатори за мониторинг на предлагането, търсенето и социално-икономическите влияния на туризма на общинско ниво [3.13, 4.17].
- Аргументиране и прилагане на подход за използване на разнообразни източници на информация и широк набор от методи и показатели за анализ на туристическото развитие на различни териториални равнища, с акцент върху тенденциите, пространствените структури и процеси и ефективността на туризма на местно [3.2, 3.13, 4.1, 4.2, 4.17, 5.1], регионално [3.1, 3.5] и национално ниво [3.3, 3.9, 4.5, 4.12, 4.16].
- Осъществяване на наднационални сравнителни анализи по важни аспекти на туристическото развитие като развитието на хотелската индустрия в България и Румъния [3.7] и сравнението на България със страните от ЕС по голям брой характеристики на пътуванията и намеренията за пътуване в периода на кризата [4.6].

2. Развитие и маркетинг на туристически продукти и атракции

Представен е подход за разработване и усъвършенстване на конкретни туристически продукти, в т.ч. планински туризъм, екотуризъм, културен туризъм и др. [2.1, 3.4, 4.8, 4.9]. Издирени са и са представени добри практики от България и чужбина за развитие и маркетинг на специфични туристически продукти и атракции, съобразени с местния потенциал и потребностите на потребителите, които дават силен тласък на местното туристическо развитие в съответните дестинации [2.1].

Туристическите атракции са представени като ключов елемент на продукта на дестинациите и е осъществен сравнителен анализ на атракциите в община Златоград, основан на експертна оценка на предлагането по набор от предложени критерии и анализ на търсенето по набор от количествени показатели [4.8].

Предложени са стъпки за поетапна социализация на културния потенциал на община Ивайловград и е защитено виждането за необходимост от интегриране на културното наследство в местния туристически продукт, при отчитане на състоянието, проблемите и перспективите на цялостното туристическо развитие на общината [4.9].

Представени са основните съставни продукти на планинския туризъм в България (стационарна почивка, пешеходен туризъм и ски туризъм) и е очертан профилът на вътрешните потребители на тези продукти, с техните ключови изисквания, като на тази база са отправени конкретни препоръки за подобряване на предлагането [2.1].

Обект на специален интерес в редица публикации е екотуризмът. Изяснява се същността и обхвата на екотуристическия продукт и пазар и е направен анализ на развитието на екотуризма в България [1.1, 3.4, 4.4, 4.7, 4.13]. Въз основа на преглед на голям брой проучвания в страната и чужбина са обобщени тенденциите в екотуристическото търсене на международно и национално

ниво, които подлагат под съмнение широко разпространеното еуфорично виждане за бъдещето на екотуризма у нас. Аргументирана е необходимостта от публична подкрепа за развитие и маркетинг на екотуризма в България, но се подчертава, че тя трябва да бъде основана на факти и данни, а не на нереалистични очаквания или надежди [4.13]. Направен е детайлен анализ на екотуристическото предлагане и търсене в района на резервата „Сребърна”, въз основа на който са очертани специфични тенденции и проблеми, свързани с развитието и пазарната реализация на продукта [4.13]. Разработен е модел от пет стъпки за развитие на екотуристически продукт, демонстриран на примера на община Разлог, който може да има широко приложение при разработването на различни туристически продукти [3.4]. Въз основа на анкетно проучване сред общинските администрации в България е анализирана ролята на екотуризма и на други природно ориентирани дейности за местното туристическо развитие и са представени основните фактори, проблеми и необходими мерки за развитието на екотуризма през погледа на местните власти [1.1]. Екотуристическото сертифициране е представено като инструмент за маркетинг и управление на качеството. Представен е международният опит в тази област, систематизирани са основните инициативи в България и свързаните с тях проблеми и предизвикателства. Аргументирана е необходимостта от национална политика за сертифициране на качеството в екотуризма и хармонизиране на различните системи за сертификация въз основа на единни стандарти [4.4, 4.7].

Основните приноси в това направление могат да се обобщят както следва:

- Разработване и прилагане на подходи и методи за проучване и развитие на специфични туристически продукти и атракции, с акцент върху реалистичната оценка на ресурсния и пазарния им потенциал и търсенето на възможно най-добро съответствие между продукта и пазара [4.8, 4.9, 4.13].
- Конструирание на теоретичен модел за разработване на екотуристически продукт, който може да има широко приложение и по отношение на други продукти [3.4].
- Анализ на проблеми, предизвикателства и необходими решения, свързани с развитието и маркетинга на конкретни туристически продукти на местно и национално ниво [1.1, 2.1, 4.4, 4.7, 4.13].

3. Туристическа политика и планиране

Предложена е методика за оценка на планови документи в областта на туризма, основана на последователна проверка по серия от прости въпроси, които позволяват да се оцени: 1) процеса на планиране; 2) структурата и съдържанието на документа; 3) изпълнимостта на стратегията. Методиката е приложена към Националната стратегия за развитие на екотуризма в България и свързаните с нея планове за действие [3.6]. Резултатите показват съществени слабости на стратегията във всички изследвани аспекти и поставят под съмнение нейната осъществимост. Адекватността на методиката и извършената оценка на НСЕТ се потвърждава от факта, че документът не е официално приет и до днес.

Аргументирана е необходимостта от пространствена диференциация на дестинациите за целите на туристическото политика и планирането. На примера на 12 изследвани от автора туристически центъра в Средна Стара планина са демонстрирани възможностите за използване на класическия модел на жизнения цикъл на дестинациите като инструмент за стратегическо планиране, адаптивен към територии от различен мащаб и подходящ за приложение при разработването на пространствени стратегии на туристическото развитие [4.10].

Специално внимание е отделено на туристическото райониране като инструмент на туристическата политика. Обоснована е необходимостта от създаване на национална схема на

туристическите райони не само като традиционен инструмент за планиране и управление на териториалното развитие на туризма, но и като инструмент за провеждане на регионален туристически маркетинг за постигане на конкурентноспособност на туристическия продукт [3.8]. Направен е критичен анализ на съвременните туристически районни схеми, използвани от различни институции и са изведени препоръки за решаване на теоретичните, методическите и практическите проблеми за туристическото райониране в България [4.14].

Защитено е виждането, че планирането на туризма и регионалното развитие трябва да се базира на критичен анализ и вярна диагноза на състоянието, което се постига най-добре чрез прилагането на сравнителен подход на различни пространствени равнища. Такъв подход е демонстриран при анализа на туризма за целите на Националния план за регионално развитие на Сърбия [4.11].

Друг важен момент е разбирането за необходимостта туристическата политика да отчита не само обективните реалности, но и мнението на ключовите субекти на туристическото развитие. В тази връзка са осъществени анкетни проучвания на основните участници в развитието на София като туристическа дестинация и са анализирани техните виждания [5.1, 5.3, 4.3]. Въз основа на установените оценки, нагласи и очаквания са очертани основните проблеми и са изведени конкретни препоръки към бизнеса и местната власт за провеждане на по-ефективна туристическа политика. Основните резултати са представени и дискутирани пред Консултативния съвет по туризъм на Столична община, а пълните аналитични доклади са публикувани на официалния сайт на Общинско предприятие „Туристическо обслужване“.

Основните приноси в това тематично направление включват:

- Адаптиране и прилагане на методика за оценка на планови документи в областта на туризма [3.6].
- Аргументиране, адаптиране и приложение на широко приети теоретични постановки и модели като инструмент на стратегическото планиране и туристическата политика [4.10, 3.8, 4.14, 4.11].
- Разработване на методики и осъществяване на конкретни проучвания на туристическото развитие и на ключовите субекти на това развитие за целите на туристическата политика и планирането [4.11, 5.1, 5.3, 4.3].

София,
30. 09. 2013.

Подпис:
Елка Дограмаджиева